

Volt egyszer egy tanyavilág

Az édesanyja fia, amikor már a háta mögé rúgja a hetedik X-et is, igencsak mértékkel harmadolja álmatlan hajnalait, s ha elszármazott onnan, úgy ugyanvalóst odahaza kószál születése földjén. Készbeteszi lelkiismereti számadását, rendezetlenül ne érje az utolsó megszólítás. Még az álmai is hazakóborolnak, miként legutóbb, tegnapelőtt, én is az Ugarak-Páskomok határán lévő, öt nemzedéket kiröppentő tanyánkról gyalogoltam az Ugari-iskola III. osztályába, s míg a mezsgyefüveket tapodtam, azt ismételttem földrajzból, hogy: Endrőd nagyközség a Gyomai-járásban, a Hármas-Körös partján fekszik, és lélekszáma eléri a 13 ezret is... S közben körbeszépkedtek az álomlátás takaros, ákácás tanyái, melyekben többségükben Tímárok, Hornokok, Vaszkók, Dávidok, Fülöpök, Ugrinok, el, egészen a Janurikkokkal ékes szarvasi határig.

S amerre még a kutyák is farkcsóválva, köszöntve csaholtak reám...

Hanem az ilyenkori felriadás rendszerint szíven is öklöz, s nem csupán azért, mivel a megidézettek már a fellegek fölül mindörökkéznék vissza, dicsértessékemre, hanem, mert „volt, volt, volt egyszer egy tanyavilággá” ködlenek azok a halálba küldött hajlékok, a 13 ezret is elért ősök pedig ötezer alá kortársultak, ha annyian is lennének...

S szíven markol a kérdés: **Miért?** Hiszen a gyermekkorom megidézett idejére már a háromszorosát rajzolta ki Endrőd Újirázra, Ecsegfalvára, Bucsára, Szarvas décsi határszegletére, sőt Amerikába. Vigyorogtunk a legendán, hogy talán Columbus is endrődi Galambos lett volna, aki San Salvadorban már munkakereső endrődi kubikosokkal találkozott. Aminek felködlésén ma is felnyeríték ugyan, de bárhogyan is osztom az ötöt a hattal, csak csak oda érek vissza, ahhoz a kereszútához: **Tanyák!**

1948 hátulján még 10 ezer fölötti (már hunyátlan) Endrődre tértem vissza a GULAG-ról, pedig közben a földreform Dunakömlődöt, Németkért, Körösújfalut népesített belőlünk (az ezeregy párttitkáról, négyelemis őrnagyokról, munkásigazgatókról nem is szólva).

A történelem az élet tanítómestere, lépünk hát vissza sok-sok nemzedékkel.

Tudott, hogy a honszerző magyarság kettős rendszerben települt: téli (tehát állandó), és nyári (tehát változó) szállással rendelkezett. Szarvason ma is azt mondják a szeretetreméltó tót atyafiak: Tágyeme na, SZÁLLÁS! Megyek a tanyára! Ugyanis az öregsülők, aprócska gyermekek falulakók voltak, a templom, iskola közelében, míg a dolgos fiatalok a nyári szálláson (tanyán) legeltettek, szántottak, vetettek, gyarapodtak, olyan példás „endrődi” autarchiában (önellátásban), hogy a bajuszkirály Bokros is inas lehetett volna náluk, ha kiskanász nem is! Pedig a tizenezrek huszonezer holdas, vegyes értékű „földszükében” éltek, a fél gyomai, szarvasi, ványai határt bérelték, vagy cselédként művelték hozzá. A földtelenjük addig cselédkedett, míg negyedessé, harmadossá, felessé, majd haszonbéressé viaskodta magát, s az emberölésnél csak az jelentett égbekiáltóbb vétket, ha valaki eladta, és nem megvette a földet. A szentek-szentjét, a **VAN-KÁT!**

Kibőjtölték eleink még az uraságokat is. A múlt század huszas éveiben a tönkrement Haruckern oldalági örökös Stockhammer grófok, és Dreschel bárók eladták a mintegy harmincezres holdas endrődi-gyomai „birodalmukat” a frissen nemes Wodiáner Sámuelnek (nálunk Vonyágyernek hívták), kinek katolizált fia báró Wodiáner Albert, nejével Atzél bárónővel gyomai-templomékszerdoboz oldalkápolnájában nyugoszik, s jóságos embernek mondták. Őseink tőlük kerek évi összegben váltották meg a földesúri elvárásokat, a regáliákkal (piac, vásártartás, malom, korcsma stb.) egyetemben. Hat krajcárért lementek a térképről is. Erdélyből úsztatták a fát, Váradról hozták a sót, maguk „húzták” a vályogot, ásták a kutat, lekáromkodták az angyalokat az égről, de Radnára gyalogoltak búcsút nyerni, s aki középük rendeltetett (Rózsahegy Kálmán), abból olyan endrődít varázsoltak, hogy még a Miatyánkot is vacerúl mondta!

Hanem „Janosom Kadarom” betette az ajtót! Bátyáim hajnali kettőkor kelve tizenkilométerekről jártak a nagylaposi tehenészetbe. Ha az 1.200 négyszögöles portáról kinézett a tyúk, jött a csósz: bírság! Csonkult a háztáji, kuncogott a krajcár, pedig az endródi szövetkezetek még nem is tartoztak a lázárak sorába. Félrevert a harang...

Az ifjúság elfelé, s én, a börtönből szabadulván, ha a rendőri felügyelet pányvalánca megengedte, hazafelé. Kötni a gátat!

A tanácselnök, Czikkely Miklós nem volt eldobnivaló ember. Értette a szót, de a megalázó pártalárendeltség elől az alkoholhoz menekült. Felkerestem hirtelen kerekedett népmentő javaslatommal, ami az akkortájt írt s Fehér Lajos szeghalmi ismerősöm gyámolító tetszésével találkozott Szórtarisznya című regényem vajúdasából keletkezett. Éspedig: A kondorosi és szarvasi kövesútak közötti párszáz holdas területet a Vásártér és az Öregszőlők (Kertek) között belterületesítsék, és mérjék ki 500-600 n. öles portánként a tanyahagyó parasztoknak, hogy életformájukat folytassák. A válasz: NEM! Könnyes szemmel ezt nyögte Czikkely: „Úgy döntött a párt, újkulákokat nem csinálunk!” S mérték az úgynevezett Csókási-zugban 300, a Ligetben 120 n. öles portákat, míg Gyomán, olcsóbban 400 kvadrátosokat kínáltak Kéri Sándor bátyámék, mintegy 150-200 „átcsángált” endródi családnak, mely lélekszámban közelítette az ezret.

S itt szakadt meg végleg a part!

S ezzel még az erkölcsi, tudati, lelki, szívet-tipró kártételekről nem is szóltam...

Ki-ki gondolja mindezeket önmagában tovább, én lelki kézenvezetőmhöz Tamási Áronhoz menekülök, könnyhullatásos szülőföld-vallomását olvasva újra meg újra:

„Valósággal nyugbe ver valami különös érzés, amelyhez hasonlót soha semmi sem ébresztett bennem, csak a föld, hol ringott bölcsőm.”

„És nem tehetünk egyebet: Hordjuk ezt az örökös, láthatatlan bilincset, mely egymagában is elég volna arra, hogy az ember szabad soha ne lehessen. S még úgy a legjobb, ha megadással hordjuk, és rozsdáit magunk takarítjuk, mert aki lázadva összetöri ezt a kelyhet (ti. a honszeretetét TM), a hegyeket teszi egyenlővé a sík földdel, hogy zugot magának sehol ne találhasson...

” S ha igényelné az áment, ez légyen:

Volt egyszer egy tanyavilág...

TÍMÁR MÁTÉ

Megjelent: Városunk 1996. március. p. 10. Irodalmi oldal.